

BIRÓ ENIKŐ

SZÉKELYFÖLDI MAGYAR EGYETEMI HALLGATÓK
KÓDVÁLTÁSI ÉS TRANZLINGVÁLÁSI SZOKÁSAI
A DIGITÁLIS TÉRBEN¹

Kulcsszók: digitális nyelvi tájkép, közösségi média, kétnyelvűség, kódváltás, transzlingválás

1. Bevezetés

A kutatás a közösségi oldalakon, jelen esetben a Facebookon tapasztalható nyelvválasztási és nyelvhasználati mintákat vizsgálja négy interjúalany adatait elemezve, a kódváltástól a transzlingválásig, a kétnyelvűségtől a többnyelvűségre jellemző nyelvi jelenségekig, egyéni repertoárokig. A kódváltás és a transzlingválás két olyan nyelvi jelenség, amelyek vizsgálata egyre összetettebb, és a digitális térben is sajátos szerepet kapnak (de Bres 2015). Mivel bizonyos nyelvi jelenségek nem sorolhatóak egyértelműen a kódváltás kategóriájába, a tanulmány a transzlingválás jelenségét is érinti. Az online nyelvi jelenségek elemzése megközelíthető a netnográfia vagy online etnográfia módszerével, kiegészítve a kutatásban résztvevő alanyokkal készített interjúkkal. Az interjúk tartalmazzák a résztvevők saját nyelvi megnyilatkozásairól megfogalmazott észleléseiket, felfedve nyelvi identitásaikat, amelyek lokális és globális vonatkozásúak. Mindezeket túl a tanulmány a kódjáték vizsgálatára összpontosít a kódváltás és a transzlingválás jelenségeinek elemzése során. A kódjáték a humor lehetőségét felhasználva él a digitális nyelvi kreativitással, és egyúttal rámutat „a nem-elit és nem intézményesített nyelvi gyakorlatokra” (Thurlow 2012: 186). A kódjáték a nyelvek keverését jelenti egy adott nyelvi megnyilatkozáson belül, egy olyan nyelvi jelenségre utal, amely a közösségi médiában is komoly szerepet kap: „A nyelvi eszközök hibrid és játékos jelenléte az interneten, vagy a digitális kódjáték, lehetővé teszi a beszélők számára, hogy ne csupán nyelvi kompetenciájukat és metanyelvi tudatosságukat mutassák meg általa, hanem többhangú identitásaikat is” (Lee 2016: 65).² Ez a nyelvi kreativitás lokális és globális kontextusban egyaránt

¹ A tanulmány támaszkodik a kutatás első fázisában készült 2 interjú elemzésére, amely az alábbi angol nyelvű kiadványként jelent meg: Biró Enikő 2019. Code Play as a Translingual Practice. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 12/2, pp. 114–128.

² Hybrid and playful deployment of linguistic resources on the internet, or digital code play, allow writers to display not only their linguistic competence and metalinguistic awareness, but also their multivocal identities. (Saját fordítás).

értelmezhető. Éppen ezért a nyelvek közötti kapcsolat vizsgálata túlmutat a hagyományos kódváltáson, és a tranzlingválás fele mozdul el az online térben.

A kutatás része a székelyföldi magyar egyetemi hallgatók digitális nyelvhasználatára vonatkozó szélesebbkörű vizsgálatoknak (v.ö. Biró 2018). A vizsgálat központi kérdése, hogy miként alakítja az online tér az anyanyelv dominanciájú kisebbségi kétnyelvűek többnyelvű nyelvhasználatát, miért kerül sor a kódjátékra, hogyan értelmezhető mindez a kódváltás és a tranzlingválás keretén belül. A kutatásban szereplő alanyok egyetemi hallgatók, magyar dominanciájú kétnyelvű kisebbségi beszélők Székelyföldről.

Az adatgyűjtés során az első szakaszban az online etnográfia részeként a demográfiai adatgyűjtésre került sor, amely során a szükséges háttérinformációkat lehetett összesíteni a résztvevőkről a megfelelő adatvédelmi feltételek mellett. Ez olyan adatgyűjtési folyamatot feltételez, amely során a kódváltás és tranzlingválás formáit lehet rögzíteni, snapshot³ technikával. A kutatás második szakaszában a résztvevőkkel folytatott interjúk során a konkrét online nyelvi jelenségek értelmezése következett. A kutatás harmadik szakasza a négy résztvevő kódváltási és tranzlingválási nyelvi mintáinak elemzését foglalja magába. A tanulmányban a kódjáték mint online nyelvhasználati jelenség bemutatására kerül sor, a netnográfia segítségével nyert adatok elemzését az interjúk empirikus vizsgálata követi, amely a nyelvhasználat szerepét kutatja valós idejű digitális kontextusban.

2. Lokális és globális kontextusok és nyelvhasználat

Az internet szabad tér, ahol bármi megosztható, függetlenül a társadalmi, etnikai vagy nyelvi háttértől. Nyelvi kontaktzónák alakulnak ki, ahol „a többnyelvű források és repertoárok alapvető tőkét jelentenek a sikeres kommunikációban, akcióban, interakcióban” (Leppänen – Peuronen 2012: 389). Már nem az adott nyelvek jelenlétének mértékét vizsgáljuk, hanem a többnyelvű nyelvhasználat, a megnyilatkozások egyre sokszínűbb, soknyelvi jellegzetességeit értelmezzük. A Facebook, mint közösségi média létrehozta azt a globális online teret, amelyben a felhasználók boldogulhatnak az angol nyelv segítségével, anélkül hogy feladnák lokális identitásukat és nyelvüket/nyelveiket (Lee 2016). Az identitás lokális vonatkozásának nyelvi vagy szemiotikai jelei tükröződhetnek a nemzeti szimbólumokban. Így a huszárvisélet szimbolikus referenciája és az alkalmazott intertextualitás – *Akkor szép a huszár, ha felül a lovára* – a felhasználó lokális, magyar nyelvi identitását hangsúlyozza a népdalszöveg beemelésével az egyik Facebook oldal bejegyzésében (1. ábra).

A nyelvválasztás összefügg a felhasználók szándékával, azzal, hogy lokális vagy globális résztvevőként helyezik el magukat az online térben (Lee 2016). Több nyelvhasználatával szélesebb közönséget tud megszólítani a felhasználó, és a közösségi média platformját sokoldalú kommunikációs eszközzé alakítja, „sok embert el tud érni” (ahogy egyik interjúalany is megjegyzi). Egy nyelv kizárólagos használata egyértelműen

³ Képernyőfelvétel rögzítése.

a lokális nyelvi identitást tükrözi; a többnyelvűség azonban felkínálja annak lehetőségét is, hogy globális referenciákat lokális kontextusba helyezze és fordítva. Blommaert *englobalization* és *deglobalization* terminusokat használ, jelezve, hogy az előbbi a nyelvi és egyéb eszközök globális forgalmára utal, az utóbbi pedig azt jelenti, hogy a globálisan elérhető eszközöket új lokális jelentésekkel ruházzák fel (Blommaert – Rampton 2011). Hashtagek sokaságát alkalmazhatják (2. ábra) közismert referenciákkal, és ez globális szintre emelhet egy helyi, lokális eseményt. Ilyen módon egy romániai városban zajló buli túlnövi lokális jelentését: # *a little party never killed nobody* angol dalcím globális kontextust teremt, és egyúttal többnyelvű identitásképet rajzol a felhasználóról.

3. Kódváltás és tanszlingválás, a kódjáték szerepe

A többnyelvűség és a kódváltás hagyományos fogalmait, amelyek a kortárs szociolingvisztika fókuszpontjává váltak (Pennycook 2016), újra kellett gondolni az online nyelvi sokszínűség vizsgálatában (Androutopoulos 2007; Dovchin – Pennycook 2018). Amint Leppänen rámutat, ez a közösségi médiában „szuperdiverzitást” jelent, amelyet „a nyelvi és egyéb szemiotikai eszközök mobilitása és mozgósítása generál” (Leppänen et al. 2015: 4). Úgy tűnik, hogy a két- és többnyelvűsége, valamint a kódváltás hagyományos és széles körben elterjedt elméleti hátterére nem lehet teljes mértékben támaszkodni az online nyelvi repertoárok vizsgálatában. „A legáltalánosabb meghatározás szerint a kódváltás vagy code-switching két vagy több nyelv váltakozó használata ugyanazon megnyilatkozáson vagy diskurzuson belül” (Bartha 1999: 119). A kódváltást az interakciós szabályoknak megfelelően a beszélők irányítják. A kódváltás gyakori jelenség a digitális közösségi médiában, bármely felhasználó boldogulhat több nyelven – kérdés, „hogyan használják fel az emberek a különböző nyelvek által kínált új lehetőségeket az interneten” (Lee 2016: 126). Bár az egy- vagy többnyelvű megjegyzések, megosztások egy adott közönségnek vagy csoportnak szólnak, elérhetőek lesznek egy tágabb nyilvánosság számára, közvetítve a lokális tartalmat a globális térben. Ezért ezt a folyamatot „egyfajta transzlingvális gyakorlatnak tekinthetjük, amely a termék helyett a különféle nyelvekkel való munka folyamatát hangsúlyozza, és amely a csoportok és közösségek közötti kommunikációs gyakorlatokra összpontosít, nem csupán egy adott beszédközösségen belül, és amelyet elsősorban a beszélők földrajzilag definiálható helyzete határoz meg” (Lee 2016: 126)⁴.

A transzlingválás fogalmát Cen Williams 1994-ben⁵ írta le először egy olyan pedagógiai gyakorlatra utalva, ahol a nyelveket alternatív módon használják

⁴ As a kind of translanguaging practice which emphasizes the process of working with different languages rather than the product and which focuses on communicative practices across groups and communities rather than within a specific speech community defined primarily by the geographical locations of speakers. (Saját fordítás)

⁵ A terminust Cen Williams alkotta meg az alábbi, 1994-es, kiadatlan munkájában: “*An evaluation of teaching and learning methods in the context of bilingual secondary education.*”

oktatási célokra. A fogalom túlnötte ezt a definíciót, és a többnyelvűek komplex nyelvhasználatának vizsgálatában is szerepet kapott. A transzlingválás ilyen értelemben a kétnyelvűek nyelvhasználatának jelenségeit nem két autonóm nyelvi rendszer részének tekinti, mint ezt a hagyományos megközelítések tették, hanem egy közös nyelvi repertoárként fogja fel. Új perspektíva született, amely nem húz éles határvonalat a különböző nyelvi rendszerek között. Fókuszában a nyelvi repertoár áll, amely társadalmilag meghatározott (García – Wei 2014: 2). A transzlingválás esetében a vizsgálatok arra irányulnak, hogyan használják ki a beszélők összes nyelvi lehetőségeiket a jelentés megteremtésére. Ahogy Li Wei is jelzi, a transzlingválás nem szándékszik helyettesíteni a kódváltás fogalmát. Két eltérő elméleti és vizsgálati megközelítésről van szó, amelyek ennek megfelelően eltérő céllal vizsgálják a nyelvi jelenségeket⁶ (Wei 2016). Míg a kódváltás kifejezést bináris műveletnek tekintik, és több nyelv jelenlétére utal, a transzlingválás fogalma a nyelvek közötti kreatív interakciót hangsúlyozza. Transzlingválás alatt olyan beszédmódot érthetünk, amely során a beszélő többféle nyelv, nyelvváltozat, stílus jegyeiből válogat kommunikációs céljának elérése érdekében.

Az online térben a több nyelv használatán túl a kommunikáció kiegészül olyan képi és multimodális sajátosságokkal, amelyek megteremthetik vagy hangsúlyozhatják a beszélők két- vagy többnyelvű identitását. A nyelvválasztás és nyelvhasználat egy online vagy offline csoport lokális tagjaként definiálja a felhasználót, ugyanakkor összekapcsolhatja a globális közösséggel, vagy valódi kozmopolita állampolgárként mutatja meg (Peuronen 2011). A kódjáték lehetőséget teremt a lokális és a globális kontextusok összekapcsolására. A kódjáték egy olyan hibrid és multimodális nyelvhasználat részévé válik, amely „a kultúrák közötti transzlingválás és transzlokális találkozások új formáit eredményezik” (Lee 2016: 66). A kódjáték értelmezhető kódváltásként, hiszen humoros jelentéssel rendelkezik. Ha azonban a kódjátékot a kommunikációs folyamat maximalizálása vagy megkönnyítése érdekében gyakorolják, akkor a transzlingválás jelenségével állunk szemben. Ez azt jelenti, hogy a nyelvhasználók minden nyelvi, szemiotikai eszközt felhasználnak a jelentés létrehozásához.

Végül, bármilyen keretet is használunk az online nyelvhasználat vizsgálatára, a digitális tér a többnyelvű repertoárok végtelen tárháza, a kódváltástól a transzlingválás gyakorlatokig.

4. Nyelvi netnográfia mint kutatási módszer és adatgyűjtés

Jelen tanulmány négy, magyar dominanciájú kétnyelvű egyetemi hallgató online nyelvhasználatát vizsgálja. A résztvevők a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (a továbbiakban: Sapientia EMTE) hallgatói. Az adatgyűjtés 2020. márciusától 2020. augusztusáig tartott, és az eredmények a résztvevők offline nyelvhasználatának és

⁶ Lásd: <https://blog.oup.com/2018/05/translanguaging-code-switching-difference/>

nyelvi identitásának vizsgálatával egészültek ki, ezek jellemzőit a velük készült interjúk metadiskurzusai tárták fel. Az adatgyűjtés az online etnográfia néven is ismert *nyelvi netnográfia* (Kozinets 2006; Androutopoulos 2006) kutatási keretrendszerét követi, az online nyelvhasználat megfigyelése és elemzése érdekében. A nyelvi netnográfia egy kvalitatív kutatási módszer, amely sikeresen alkalmazza a néprajzi kutatási technikákat az online közösségek kultúrájának vizsgálatában, magában foglalja az online tevékenységek szisztematikus megfigyelését, online adatok gyűjtését és nyelvi elemzését, valamint a felhasználókkal való kapcsolattartás során gyűjtött további adatokat. A módszerek közé sorolhatjuk a szemiotikai, vizuális vagy tartalmi elemzéseket, participatív és nem-participatív megfigyeléseket, valamint interjúkészítéseket.

Az adatgyűjtés a résztvevők kiválasztásával kezdődött, akik az interjúk alanyaiként szolgáltak a jelen kutatásban. Az interjúalanyokra jellemzőek a változatos és bő, többnyelvű Facebook-bejegyzések, amelyek hasznos nyelvi adatgyűjtést eredményeztek. A személyes adatok felhasználására vonatkozó engedély megszerzése után (a GDPR követelményeinek megfelelően) retrospektív online Facebook-bejegyzések megfigyelése következett, képernyőképek rögzítették a nyelvi adatokat, a későbbi kategorizálás és elemzés céljából. Ez a megközelítés hozzáférést biztosít a résztvevők nyelvhasználatának megfigyeléséhez és „offline módszereik megismeréséhez az online nyelvi és kulturális forrásokon keresztül” (Dovchin – Pennycook 2018: 215). Végül a kutatás résztvevői az online interjúk során reflektáltak saját nyelv választásukra és nyelvhasználatukra. A beszélgetések során nem csupán a háttéradatokat egészítették ki, illetve számoltak be saját nyelvhasználati szokásaikról, hanem a képernyőképek segítségével rögzített Facebook bejegyzéseket, posztokat is magyarázatokkal látták el. Az interjúk kérdései két fő csoportot képviseltek. Első csoportban a kérdések a résztvevők offline nyelvi és családi hátterére vonatkoztak, kiegészítve az offline nyelv választásukkal, nyelvhasználatukkal kapcsolatos kérdésekkel. A második kérdéscsoport a kiválasztott, és előzőleg kategorizált képernyőképekre vonatkozott. A válaszok rámutattak az egyes résztvevők többnyelvű nyelvhasználatára, és az interjúk során ők maguk magyarázták el a nyelv választások mögött rejlő okokat, és reflektáltak a többnyelvű nyelvi jelenségekre. Az interjúfelvételek során rögzített metanyelvi adatok feldolgozására a következő szakaszban került sor, hogy feltárják a résztvevők kódváltási és transzlingválási szokásait.

5. Elemzések: kódjáték, kódváltás, transzlingválás

Az interjúalanyok magyar anyanyelvűeknek vallották magukat, két résztvevő etnikailag vegyes, magyar-román családban nőtt fel, és offline nyelvi identitásukat a román nyelv magas szintű ismerete is meghatározza. Eltérő szinten, de mindannyian tudnak angolul illetve románul, valamint mindannyian tanultak középiskolában más nyelveket is, főként német nyelvet, de önszorgalomból spanyol, francia stb. nyelvekkel is ismerkednek.

A kutatás résztvevői is jelezték, hogy az online térben egyértelmű mindenki számára, hogy a nyelvválasztás nem csupán a közlés (státusfrissítés, profilkép frissítés, tartalommegosztás) tartalmán múlik, hanem a potenciális közönségen is, amely lehet egy tágabb, vegyesebb nyelvi háttérű, vagy egy szűkebb, akár egynyelvű csoport is. Ami a kommenteket, megjegyzéseket illeti, nem feltétlenül követik a kommenteket kiváltó bejegyzés nyelvét, attól eltérhetnek, illetve keverhetik is a kódokat a kommentfolyamon belül. Ilyen értelemben a nyelvválasztás fontos közönségalkító stratégiává válhat. Jellemző, hogy a tömbmagyarságban élő résztvevők kerülnek a román nyelv használatát, online nyelvi viselkedésükre, nyelvi identitásukra nagyobb hatással van az egynyelvű magyar környezet, amelyben élnek, ezért Facebook profiljuk is hangsúlyosabban egynyelvű. A résztvevők álnéven szerepelnek a kutatásban, az anonimitás biztosítása érdekében.

5.1. Az első interjúalany: Ádám

Az első résztvevő (hivatkozási név: Ádám), férfi, 19 éves, a Sapientia EMTE elsőéves, fordító-tolmács szakos hallgatója. A város, ahol lakik, vegyes etnikumú, fele-fele arányban román és magyar ajkú lakossággal. Szülei magyarok, nagycsaládban él, ahol nagynénje román, neki köszönhetően korán elsajátította a román nyelvet. Magyar középiskolákban tanult; akcentusán és szóhasználatán román nyelvi hatás érződik. Online nyelvhasználatára jellemző a kódváltás és a tranzlingválás, ami főleg az angol nyelvi elemek áttemelését jelenti a lokális kontextusba. Nyelvhasználati identitásának offline aspektusait is jelzi. Offline nyelvi helyzetekben Ádám szüleivel magyarul beszél, de velük egy udvaron lakó román nagynénjével román nyelven kommunikál. Ugyanakkor szívesen használ angol vagy akár spanyol szavakat is, kódkeveréssel él, nyelvi identitását offline módon is konstruálja. Ádám Facebook használata intenzív, és megosztásai nagyrészt multimodális repertoárról vallanak, beleértve a YouTube-dalok, mémek, helyi és globális érdekltségű hírek megosztásait. A nyelvekkel és a nyelvtanulással szembeni attitűdje nagyon pozitív, kora gyermekkorától tanul nyelveket. Második anyanyelvének tekinti az angolt. Folyamatosan olvas és tévésorozatokot néz angolul, az angolt lingua francaként használja a többjátékos, multiplayer videojátékokban. Az interjú során is gyakran belefűz válaszaiba angol szavakat és kifejezéseket, ezzel egyedi nyelvi identitást épít: *Mindent megérttek, ha nem ilyen techno-babble*. Megerősíti, hogy az angol nyelvtudás sok kommunikációs helyzetben segít neki: *mert az mindig egy safety pillow*. Az angol mellett németül és franciául is tanult az iskolában, és igyekezett spanyolul tanulni a *telenovelák* segítségével, amelyeket otthon nézni szokott. Néhány szót megtanult görögül, érdeklődik a mitológia iránt. Finnül, portugálul és még roma nyelven is ismer néhány szót. Az interjú során azonnal bemutatja tudását, néhány példával illusztrálva. A nyelvtanulást könnyű és ösztönző feladatnak tekinti, és azt tervezi, hogy a jövőben majd elsajátítja a japán nyelvet, nagyon érdeklik az anime rajzfilmek, gyakran nézi őket. Úgy véli, hogy a nyelvek zeneisége

meghatározó, és ezért érdemes több nyelvet használni a közösségi médiában: *akkor is ha csak fejedben olvasod ki a szavakat, sokkal színesebb lesz az a megosztás [Facebookon].*

5.1.1. Ádám online nyelvválasztási szokásai

Az online térben, ha írnia kell, gyakran választja az angolt a magyar helyett, azért is, mert a magyar helyesírással nehezebben boldogul, lassítja az írás ütemét. Facebook-fiókjának alapértelmezett nyelve angol. A Facebook segítségével mémeket, poénokat vagy szórakoztató információkat olvas és oszt meg. A megosztások többsége magyar nyelvű, fő célcsoportja barátainak többsége, akik magyarok. Azonban az egyszerűbb angol nyelvű szövegeket fordítás nélkül osztja meg, mert úgy véli, hogy eredeti nyelven lehet legpontosabban átadni az üzenetet: *néha egy gondolatot egy adott nyelven lehet a legszebben kifejezni*. Egy adott bejegyzésre való reagálás vagy komment nyelvét a megosztott tartalom eredeti nyelve vagy a felhasználó nemzetisége határozza meg. Jellemző, hogy születésnapjára román barát angolul küld neki, erre tiszteletből az illető anyanyelvén, vagyis románul reagál rá. Helyteleníti a helyesírási hibákat, *grammar nazi*-nak tartja magát, így illusztrálva attitűdjét. A kódváltáshoz és a kódkeveréshez való viszonya meglehetősen negatív, használatuk akkor jogsult, ha többletértelmet hordoznak: *Ha többletértelmet hordoz a kavarás, akkor teljesen rendben van*, mondja. Az interjú során gyakran keveri az angol kifejezéseket és szavakat a magyar szavakkal. Ádám Facebook-oldalain a kódjáték és a kódváltás olyan diskurzusok mentén zajlik, ahol a beszélők jól ismerik egymást. Ezért a humoros jelentést, a többletértelmet könnyedén értelmezik. A multimodalitás és az intertextualitás szintén jellemző; természetes számára, hogy román feliratot illeszt képekhez, mémekhez vagy dalokhoz, különösen, ha bizalmas kommunikáció, bennfentesek számára érthető tréfa részét képezik (*inside joke*). Az érettségi alkalmából készült kép megosztásához (3. ábra) magyar nyelvű *Szalagavatónk* felirat kerül, de román nyelvű komment érkezik rá: *Ai de viata mea!* [Ó, életem!], ami, bevallása szerint egy román YouTube-felhasználóra utal, a barátok által is ismert idézetre, ez a magyar és román lokális kontextusba emeli be a megosztást.

A nyelvek váltakozása és keveredése transzlingvális gyakorlattá válik „a transznacionális nyelvi-kulturális áramlás kontextusán keresztül” (Dovchin 2020: 58). Ádám angol mémeket is megoszt, ami viszonylag új szokása. Egyetemi kollégái közül sokan tudnak angolul, ezért nyugodtan megteheti. A román nyelvű mémek megosztása szintén kézenfekvő, mivel Ádám meg van győződve arról, hogy azok, akiknek meg kell érteniük az üzenetet, románul is megértik, így több nyelv használatával bővítheti közönségét. Ragaszkodik ahhoz, hogy a nyelvek keveredése akkor lehetséges és elfogadható, ha a barátok között történik, humoros tartalmat hordoz, amely dekódolható a kommunikációs helyzet összes szereplőjé számára. Ezek a jelenségek a transzlingválás gyakorlatára mutatnak rá.

5.2. A második interjúalany: Béla

A második résztvevő (hivatkozási név: Béla), férfi, a Sapientia EMTE másodéves, fordító-tolmács szakos hallgatója, 21 éves. Online nyelvhasználatára jellemző a kódváltás és a tranzlingválás, amelyek angol, francia és más nyelvek használatát, nyelvi tartalmak relokalizációját jelentik a magyar és román nyelvi jelenségek keveredésével. Nyelvhasználata nyelvi identitásának offline aspektusaira is rámutat. Béla magyar családból származik; anyanyelve magyar. Édesanyjával él egy kisvárosban, ahol a lakosság 30 százaléka magyar, míg a lakosság többsége román. Kora gyermekkorában kezdett románul tanulni, és naponta beszél románul. Az interjú közben időnként keresgéli a megfelelő magyar szavakat. Már kora gyerekkorában megtapasztalta a kétnyelvű közösség előnyeit és hátrányait, ezért a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, ismeretleneket inkább románul szólít meg. Nagyon szeret nyelveket tanulni, beszél angolul, kicsit németül, és önszorgalomból franciául is tanul. Az interjú során francia nyelvű tankönyvet mutat, ami annak is köszönhető, hogy rokonai élnek Franciaországban. Úgy véli, eredetiben kell olvasni, meghallgatni dalokat, verseket, vonzóbbnak tűnnek eredeti nyelvükön, fordításukkal értéküket veszíthetik.

5.2.1. Béla online nyelvválasztási szokásai

Az öt körülvevő elektronika, számítógép és laptop alapértelmezett nyelve angol. A telefonján kézenfekvőbb volt a román nyelv beállítása. Sok videójátékot játszott régebben, és többjátékos, multiplayer videójátékokban színes volt a nyelvi környezet: angol, francia, német, spanyol és kínai. Az angol nyelv azonban lingua franca-ként működik ezekben a játékokban, illetve a nyelvek keverése elfogadott a videójátékok során vagy a hozzájuk fűzött megjegyzésekben.

Közösségi médiában jelen van, Facebook oldala több éve van már, és ragaszkodik ahhoz, hogy a partner nyelvi identitása és nyelvhasználata határozza meg az adott nyelv használatát az online kommunikáció során. Hasznosnak találja a román nyelvű megosztásokat, hiszen Erdélyben szinte mindenki ért ezen a nyelven. Nem tartja lényegesnek, hogy kizárólag magyar nyelvű tartalmakat osszon meg, minden ismerőse kétnyelvű. Nyelvi tudatosságát viszont kihangsúlyozza: *mindig odafigyelek, melyik nyelvet használjam*. Meggyőződése, hogy az angol a lingua franca, a Facebook semleges nyelve. Nyelvi identitására jellemző a semlegesség, nem ragaszkodik egyik nyelv dominanciájához sem. Szerinte a szélesebb közönség megszólításához az angol nyelv használata szükséges, még akkor is, ha a kommunikáció egyik résztvevője sem angol anyanyelvű. Másrészt nyelvválasztását a médiatartalom is meghatározza: szerinte a fordítások megfosztják a szövegeket eredeti értelmüktől. Ádámmal hasonlóan ő is tiszteletben tartja partnerének nyelvi identitását a diskurzusban; a kommentíró nyelvválasztását a megosztott tartalom eredeti nyelve vagy a felhasználó nemzetisége határozza meg. A nyelvek keveredése

a humor lehetőségét aknázza ki. Egyik megosztásának francia felirata: *Je ne parle pas français* [nem beszélek franciául] szándékos választás volt, amely egyszerre közvetít öniróniát és globális tartalmat egy lokális helyzetben. Így a kódjáték többnyelvű nyelvi jelenséget képvisel (4. ábra).

Béla ugyanazon megosztáson belül is keveri a nyelveket: francia, angol, román és magyar szavak egyaránt megjelenhetnek. A kommentekben használt kódjáték létrehozza a helyi referenciát, a lokális jelentést. A *Hazucc* magyar nyelvű komment elindítja a kódjátékot, ahol már román és magyar szavak keverednek: *Gelos vagy* [Féltékeny vagy]. A magyar *hazucc* szó helyesírási hibája belső tréfára utal – derül ki az interjú válaszaiból. Így a résztvevő kreatívan ötvözi a két nyelvet, nyelvi identitása mindkét nyelvet magába építi, mindkettővel azonosulni tud. További humoros és lokális vonatkozású tartalmat hoz létre a következő kódjáték (5. ábra), amely nemcsak a felhasználó nyelvi identitását jelzi, hanem megengedő nyelvi viszonyulást tükröz, és a kreativitás fontosságát hangsúlyozza a digitális térben. A résztvevő ötvözi a román és az angol nyelvi elemeket, a hatás fokozása céljából. A humoros nyelvi keveredésen túl, a beágyazott román *grătar* szó a lokális referenciát képviseli: *Waiting for the grătarra* [Várakozás a grillre], míg az angol nyelv használata a globális kontextust teremti meg. Ugyanakkor az interjúalany szerint a kódjáték lehetővé teszi, hogy *egy semleges kód keveredjen egy nem semleges kóddal*. A kommunikáció gördülékenysége jelzi, hogy transzlingválás történik. Ehhez hasonló az angol szleng elemek intenzív használatát, amelyeket többnyire lokális kontextusban használ. Példaként említi a *cringe* (görcsös) szót, amely nagyon népszerűvé vált, általában valami kerülendő dologra utalva. Ezek használata megkönnyíti a kommunikációt, és ezt a nyelvi jelenséget áttérli a transzlingválás gyakorlatába.

5.3. A harmadik interjúalany: Réka

A harmadik résztvevő fordító-tolmács szakos elsőéves hallgató a Sapientia egyetemen, 19 éves, nő. Székelyföldön, megyeközpontban lakik, a város nagy többsége magyar etnikumú. A tömbmagyarság nyelvi háttere egyértelműen meghatározza nyelvi identitását offline helyzetben. Mint jelzi, vannak román barátai, de keveset beszél velük. Jellemző, hogy találkozásaik során a román nyelvi elemeket angol nyelvi elemekkel keveri, mert így könnyebben megérteti magát velük. Online helyzetben nagyon szívesen használja az angol nyelvet. Angolul kiválóan tud, saját bevallása szerint korán, még elemiben kezdett el angolul tanulni, majd nagyon sokat fejlődött online játékok játszásával. Tanult németül is, középiskolában, illetve a dán nyelvvel ismerekedik az egyetemen. Facebook felhasználó már 7 éve, a platform alapértelmezett nyelve az angol, ahogyan számítógépének is. Telefonján a magyar nyelvet állította be. A Facebook elsősorban információigényt szolgál ki, csoportokban jelentkezett be, és aktív résztvevője ezeknek.

5.3.1. Réka online nyelvválasztási szokásai

Örvend annak, hogy több nyelven is követni tudja az információkat, szívesen olvas angolul híreket, megosztásokat. Nincsenek preferenciái arra vonatkozólag, hogy milyen nyelven osszon meg híreket, mémeket – ugyanígy bármilyen nyelven elolvas különböző megosztásokat, szívesen követi a román nyelvű megosztásokat is. Megosztásai főleg angol nyelvű mémek, amelyekhez nem fűz megjegyzést, nem illeszt feliratot, csak továbbítja a barátok számára. Globális kontextusba helyezhetőek ezek a megosztások, sajátosan lokális tartalmakat csak akkor oszt meg, ha adott csoport számára fontos információkról van szó. Úgy gondolja, hogy az online kommunikációt meghatározza a beszélgetőtárs vagy a megosztás nyelve. Ezt a közösségi média íratlan szabálya diktálja: *azt hiszem, ez így helyes.*

Véleménye szerint a kódjáték, vagyis a nyelvek keverése egy kommenten belül, néha a kommunikáció zavarát is előidézhetheti, számára lényeges egy adott nyelven következetesen kommunikálni. Az angol nyelvű kommunikáció szerinte határozott kereteket teremt a felhasználó számára: *biztonságosabban érzi magát az illető, ha kizárólag angolul kommunikál.* Az angol nyelvű kommunikáció udvariasság része is lehet. Egyik mém megosztása kapcsán kifejti, hogy a mém román oldalról volt, és a kommentet író barát magyar, ennek ellenére az illető angol nyelven írta meg kommentjét. Az interjúalany szerint ez egy udvarias gesztus volt (6. ábra).

Az angol és magyar nyelvi elemek keverése szokássá vált a barátok és egyetemi társak között, sajátos nyelvhasználatot eredményezett, amely egyrészt a csoportdinamikát jellemzi, másrészt jelentéstartalmakat hordoz, amelyek egy nyelvű kontextusban elvesznének.

5.4. A negyedik interjúalany: László

A negyedik interjúalany, férfi, 21 éves, szintén székelyföldi, egy kis faluban lakik, ahol gyakorlatilag teljesen magyar nyelvű környezetben nőtt fel. Magyar nyelvű tanulmányait, iskolai éveit a közeli városban fejezte be, majd ugyancsak a Sapientia EMTE fordító-tolmács képzős hallgatója lett, ahol most harmadéves. Az iskolában angolul tanult, németet is tanítottak, de saját bevallása szerint keveset tud németül. Nyelvtanulói autonómiájára jellemző, hogy mivel román nyelvtudása igen elmarad az angol mögött, késztetést érzett egy román nyelvtanulói tanfolyam elvégzésére, igyekezett elmélyíteni román nyelvi tudását: *úgy éreztem, hogy ez nagyon sokat fog segíteni nekem.*

Az angol nyelvtudását elsősorban számítógépes és online játékoknak köszönheti, de az egyetemi tanulmányok fejlesztő hatása mellett az is segítségére volt, hogy egy nyáron át Amerikában dolgozott. Jellemző, hogy Amerikában román barátokra is szert tett, akikkel együtt dolgozott, velük azóta is tartja a kapcsolatot: *velük is inkább angolul kommunikálok.* Ugyancsak ott bővült a baráti köre amerikai angol, illetve spanyol ajkú ismerősökkel.

5.4.1. László online nyelv választási szokásai

Online nyelv választási és nyelvhasználati szokásaira nagy hatással van angol nyelvtudása, illetve az angol nyelv iránti szeretete. Mint jelzi az interjú során, kezdetben magyar nyelvű alapértelmezése volt a Facebook oldalának, utána viszont nagyon hamar áttért az angol nyelvűre, most viszont román, hogy minél több román nyelvi hatás érje. Nyelv választása tudatos. Lászlóra is jellemző, hogy az online tér íratlan szabályai alapján tiszteletből az adott barát nyelvén szól megosztásokhoz, vagy válaszol kommentekre. Ő elsősorban angolul szokott megosztani híreket, mémeket, arra hivatkozva, hogy ezek a globális, érdeklődésre számot tartó információk. Úgy véli, hogy az angol nyelv használata trendi az online térben, de kiemeli, hogy az évfolyamtársai között szokás, akár offline helyzetben is, angolul beszélni, vagy angol szavakat használni, és ez online helyzetben még nyilvánvalóbb (7. ábra). Bár Lászlóra jellemző, hogy nem szokott nyelveket keverni, egyetért azzal, hogy vannak néha olyan kifejezések, amelyek jobban kifejezik az adott fogalmat. Példaként említi a *cringe* angol, és a *șmecher* román szavakat. Román nyelvtudását még bizonytalannak érzi, ezért nem oszt meg híreket románul, nem ír ki románul semmit, mert tart tőle, hogy nyelvhelyességi hibákat fog elkövetni.

6. Következtetések

Jelen kutatás az online közösségi oldalakon tapasztalható egyéni nyelv választási és nyelvhasználati mintákat vizsgálta. A kódjáték szerepére összpontosított a kódváltás és a transzlingválás jelenségeinek elemzése során, amely a humor lehetőségét felhasználva él a digitális nyelvi kreativitással, és a nyelvek keverését jelenti egy adott megnyilatkozáson vagy kommenten belül.

A résztvevők online kommunikációjára jellemző, hogy bár egy közös nyelv használata rendelkezésükre áll, más nyelveket is beemelnek megnyilatkozásaikba, hogy az online tér szereplői közötti kommunikációt zökkenőmentesebbé és szórakoztatóvá tegyék. Nyelv választási motivációik sokfélék lehetnek. Fontosnak tartják, hogy az offline környezet alakította nyelvi identitásukból fakadóan az online térben is hasonlóan konstruálják nyelvi identitásukat, de gyakran a csoportdinamika és az ahhoz fűződő íratlan kommunikációs szabályok határozzák meg nyelv választásukat. A több nyelv keveredését szépen mutatják a kódjáték példái, amelyeket szemiotikai és kulturális elemek (hiperhivatkozások, képek, feliratok, megjegyzések stb.) egészítenek ki. A kódjáték így túlmutat a kódváltáson, segítségével a felhasználó egyszerre teremthet lokális kontextust, illetve válhat globális felhasználóvá. Ezért fontos, hogy a közösségi oldalakon tapasztalható nyelvhasználat különböző formáit egy tágabb rendszer részeként értelmezzük, amely a jelentésteremtés új lehetőségeit jelzi az online térben.

A kutatásban szereplő interjúalanyok nyelvi és nyelvtanulói tudatossága, önállósága messze túlmutat az átlagos közösségi média felhasználójának nyelvtudásán

és nyelvhasználatán, ugyanakkor nyelvhasználati szokásaik jelezték, hogy az online térben már jelentésteremtő erővel, kommunikációt megkönnyítő sajátossággal használják és keverik az általuk (akár részben) ismert nyelveket. Az angol nyelv lingua franca a magyar anyanyelvű hallgatók körében, de gond nélkül nyúlnak román nyelvű megosztásokhoz, színesítve digitális nyelvi repertoárjukat. Az angol nyelv használata egyfajta biztonságot teremt, részben azért, mert lokális identitásukat így globális szintre emelhetik, megtöbbszörözve közönségüket, másrészt azért, mert trendinek mutatja őket, és így zökkenőmentesebb beilleszkedést jelent az általuk választott csoportokba.

A kódjáték használata, a nyelvek keverése megkönnyíti a kommunikációt, és ez jelzi a tranzlingválás jelenlétét a mindennapi online kommunikáció körében.

Az online nyelvhasználat vizsgálata a lehetőségek tárházát nyitja meg a digitális térben, a kódváltástól a tranzlingválásig. A tranzlingválás kiegészíti a felhasználók nyelvhasználatának jól meghatározott, lokális szerepét az online közösségi médiában, ahol a globális kontextusban többnyelvű repertoárok alakulnak ki.

I R O D A L O M

- Androutsopoulos, Jannis 2006. *Introduction: Sociolinguistics and computer-mediated communication*. *Journal of Sociolinguistics* 10(4): 419–438.
- Androutsopoulos, Jannis 2007. *Bilingualism in the mass media and on the Internet*. = M. Heller (ed.): *Bilingualism: A social approach*. Palgrave Macmillan, New York. 207–232.
- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Biró Enikő 2018. *More Than a Facebook Share: Exploring Virtual Linguistic Landscape*. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* 10/2: 181–192.
- Biró Enikő 2019a. *Linguistic Identities in the Digital Space*. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* 11/2: 37–53.
- Biró Enikő 2019b. *Code Play as a Translingual Practice*. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* 12/2: 114–128.
- Blommaert, Jan – Rampton, Ben 2011. *Language and superdiversity*. *Diversities* 13(2): 3–21.
- de Bres, Julia 2015. *Introduction: Language policies on social network sites*. *Language Policy* 14(4): 309–314.
- Dovchin, Sender – Pennycook, Alastair 2018. *Digital Metroliteracies: Space, Diversity, and Identity*. = K. Mills – A. Stornaiuolo – A. Smith – J. Z. Pandya (eds): *Routledge handbook of digital writing and literacies in education*. 211–223.
- Dovchin, Sender 2020. *Language, Social Media and Ideologies: Translingual Englishes, Facebook and Authenticities*. Springer, Cham.
- García, Ofelia – Wei, Li 2014. *Translanguaging: Language, bilingualism and education*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Kozinets, Robert 2006. *Netnography 2.0*. = Russel W. Belk (eds): *Handbook of Qualitative Research Methods in Marketing*. Edward Elgar, Cheltenham. 129–142.
- Lee, Carmen 2016. *Multilingualism Online*. Routledge, London. 84.
- Leppänen, Sira – Peuronen, Saija 2012. *Multilingualism on the Internet*. = Martin-Jones, M. – Blackledge, A. – Creese, A. (eds): *Handbook of Multilingualism*. Routledge, London. 384–402.

- Leppänen, Sirpa – Møller, Janus – Nørreby, Thomas – Stæhr, Andreas – Kytölä, Samu 2015. *Authenticity, normativity and social media. Discourse, Context & Media*, 8, 1–5.
- Peuronen, Saija 2011. 'Ride Hard, Live Forever': *translocal identities in an online community of extreme sports Christians*. = C. Thurlow – K. Mroczek (eds): *Digital discourse. Language in the new media*. Oxford University Press, Oxford. 154–176.
- Thurlow, Crispin 2012. *Determined creativity: Language play, Vernacular Literacy and New Media Discourse*. = R. Jones (ed): *Discourse and Creativity*. Pearson, London. 169–190.
- Wei, Li 2016. *New Chinglish and the Post-Multilingualism Challenge: Translanguaging ELF in China*. *Journal of English as a Lingua Franca* 5(1): 1–26.

CODE-SWITCHING ȘI OBICEIURILE TRANSLINGVISTICE ÎN SPAȚIUL DIGITAL AL STUDENȚILOR MAGHIARI DIN ȚINUTUL SECUIESC

(Rezumat)

Studiul începe cu definirea contextului lingvistic local și global în spațiul digital. Facebook, ca platformă de socializare, oferă oportunități pentru practicile zilnice de alfabetizare digitală, cum ar fi code-play-ul. Code-play-ul permite amestecarea codurilor și a repertoriilor, având, de obicei, o referință umoristică. Se argumentează că interacțiunea dintre limbi creează nevoia metodologică pentru o abordare translingvistică pe lângă teoria tradițională a schimbării codurilor, pentru a explica fenomenele lingvistice online. Adoptând o abordare netnografică, această lucrare prezintă istoria lingvistică a patru participanți, practicile lingvistice online și percepțiile asupra propriei alfabetizări digitale, explorând portretul lor de identitate (multi)lingvistică cu rezonanță locală, translocală și globală. Cercetarea exploatează posibilitățile de joc de cod pentru a atinge obiective comunicative prin schimbarea de coduri și prin translanguaging cu un public divers din punct de vedere lingvistic.

Cuvinte-cheie: peisaj lingvistic digital, rețea de socializare, bilingvism, code-switching, translanguaging.

CODE-SWITCHING AND TRANSLINGUAL HABITS IN THE DIGITAL SPACE OF HUNGARIAN STUDENTS IN SZEKLERLAND

(Abstract)

The study starts with the definition of local and global linguistic context in the digital space. Facebook, as a social media platform, provides opportunities for everyday digital literacy practices, such as code play. Code play allows mixing codes and repertoires usually with a humorous reference. It is argued that creative interaction among languages creates the methodological need for a translingual approach besides the traditional code-switching theory to explain online linguistic phenomena. Adopting a netnographic approach, this paper presents four participants' linguistic history, online linguistic practices, and perceptions of their own digital literacy, exploring their portrayal of (multi)linguistic identity which has local, translocal and global resonance. The research exploits possibilities of code play to accomplish communicative goals through code-switching and translanguaging with a linguistically diverse audience.

Keywords: digital linguistic landscape, social media, bilingualism, code-switching, translanguaging.

MELLÉKLETEK

1. ábra. Magyar szimbólumok – lokális identitás

2. ábra. *Hashtag*-ek, globális hivatkozással

About last night 🍷🍷🍷

.

.

.

#party #greatparty #withmygirls 👯 #myladys 👯 #mybesties #partydecorations #tdk #medicineTDK #dancing #goodvibes #goodlife #photography #love #riseandshine #everyday #elegant #outfit #fashion #bershka #bershkastyle #alittlepartyneverkillednobody 🍷🍷 #champagne #redlipstick 🍷🍷 @ Gallery Wedding Garden

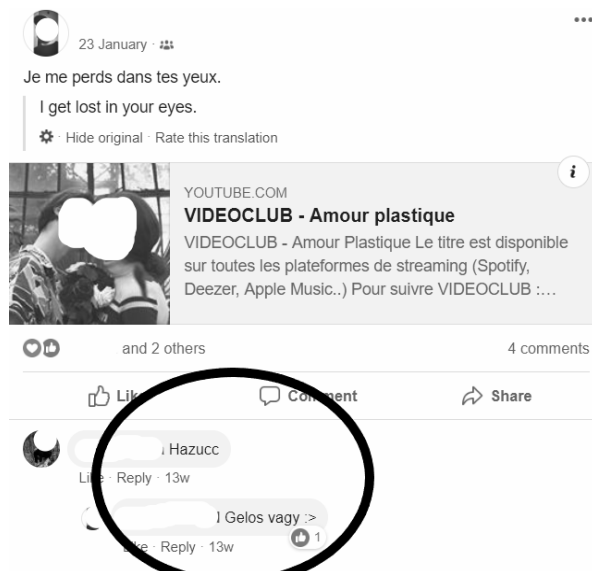
Fordítás megtekintése

3. ábra. Kódjáték, mint belső tréfa

4. ábra. Kódjáték és többnyelvű kreativitás

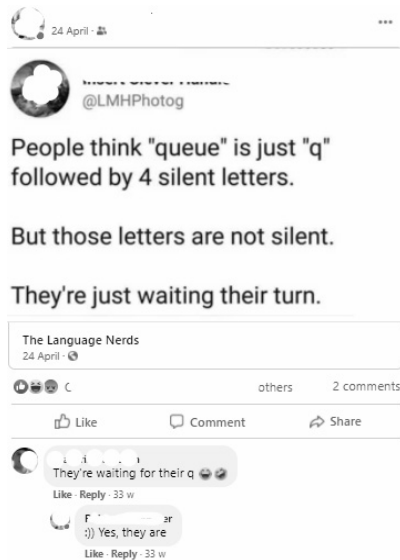
5. ábra. Kódjáték, mint belső tréfa

6. ábra. Magyarok közt, angolul, játékosan a kóddal.

7. ábra. Az angol nyelv, a lingua franca.

Biró Enikő

Sapientia EMTE, Marosvásárhely
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék
biro.eniko@ms.sapientia.ro